

**ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО
ФИЛОСОФИЯ**

26 август 2022 г.

ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА

ВАРИАНТ 2

ЧАСТ 1 (Време за работа: 90 минути)

Отговорите на задачите от 1. до 20. вкл. отбелязвайте в листа за отговори!

1. Един от основните методи за тълкуване и интерпретация на текст се нарича:

- А) диалог
- Б) диалектика
- В) херменевтика
- Г) феноменология

2. Как се нарича научният метод, при който изследвателят променя някакво условие в средата, за да докаже или опровергае дадена хипотеза?

- А) експеримент
- Б) наблюдение
- В) светоглед
- Г) теория

3. Кой философ смята, че пространството и времето са априорни форми на сетивността?

- А) Рене Декарт
- Б) Имануел Кант
- В) Георг Хегел
- Г) Анри Бергсон

4. Кой от изброените философи защитава възгледа, че човекът има дълг към опазването на природата като ценност?

- А) Платон
- Б) Хераклит
- В) Франсис Бейкън
- Г) Ханс Йонас

5. Трите форми за прояви на господство без насилие според Макс Вебер са:

- А) традиционна, окупационна и легална
- Б) легална, традиционна и харизматична
- В) харизматична, нелегална и модернистична
- Г) философска, традиционна и лидерска

6. Кои са елементите в структурата на аргумента?

- А) предпоставка - извод
- Б) количество - качество
- В) обем - съдържание
- Г) субект - предикат

7. Операцията, с която се разкрива съдържанието на даден термин, се нарича:

- А) терминология
- Б) дефиниция
- В) деление
- Г) съдържателност

8. Какъв е следният аргумент: „(1) Всички камъни са разумни. (2) Всички разумни същества са хора. (3) Следователно всички камъни са хора.“?

- А) валиден с истинно заключение
- Б) невалиден с истинно заключение
- В) невалиден с неистинно заключение
- Г) валиден с неистинно заключение

9. Родителите на новородено момченце купуват дрехи и бебешки принадлежности само в син цвят. Как се нарича тази нагласа?

- А) емпатия
- Б) стереотип
- В) потребност
- Г) интерес

10. Как се нарича стратегията на поведение, при която един от участниците в конфликта се опитва да доминира над останалите?

- А) конкуренция
- Б) избягване
- В) компромис
- Г) налагане

11. Кое от посочените НЕ е политическо измерение на гражданското участие?

- А) гражданско неподчинение
- Б) граждански контрол
- В) граждански протест
- Г) гражданска война

12. Елена помага безкористно на своя съученичка, която често среща трудности в решаването на задачи по математика. Как се нарича такова поведение?

- А) асертивност
- Б) конформизъм
- В) алтруизъм
- Г) незаинтересованост

13. Кой процес е характерен за епохата на Модерността?

- А) митологизация
- Б) секуларизация
- В) колективизация
- Г) феодализация

14. Херменевтичният кръг свързваме с философията на:

- А) Фридрих Ницше
- Б) Едмунд Хусерл
- В) Имануел Кант
- Г) Ханс-Георг Гадамер

15. Коя от двойките понятия описва разликата между природните науки и науките за духа?

- А) импликация и еквивалентност
- Б) обяснение и разбиране
- В) индукция и дедукция
- Г) теория и практика

16. Какъв тип интелигентност се изисква в най-голяма степен, за да бъдеш добър танцьор?

- А) лингвистична интелигентност
- Б) емоционална интелигентност
- В) двигателна интелигентност
- Г) логико-математическа интелигентност

17. Кой мислител изследва взаимовръзката между психичното здраве и смисъла на живота?

- А) Жан Пиаже
- Б) Виктор Франкл
- В) Карл Роджърс
- Г) Албер Камю

18. Какъв е стилът на лидер, който, в процеса на постигане на общите цели на екипа, делегира власт на другите и дава възможност за избор и съвместно вземане на решения?

- А) авторитарен
- Б) патерналистичен
- В) демократичен
- Г) анархистичен

19. Кой философ е привърженик на тезата, че красивото съществува обективно като самостоятелна идея?

- А) Платон
- Б) Аристотел
- В) Имануел Кант
- Г) Теодор Адорно

20. Кое от изброените понятия НЕ назовава бариера в общуването?

- А) агресивност
- Б) асертивност
- В) срамежливост
- Г) плахост

Отговорите на задачи от 21. до 27. вкл. запишете в листовите за свободни отговори!

21. В листовите за свободни отговори срещу всяко от посочените твърдения запишете философската теория, за която то е характерно.

1. Разумът е първоизточник и основен гарант на познанието.
2. Разумът е само инструмент, който помага в усвояване на опита.

22. В листовите за свободни отговори дайте пример за неформална аргументна заблуда „позоваване на авторитета“.

23. Училищният ученически съвет провежда своя работна среща. По време на обсъжданията Димитър спори шумно и грубо налага мнението си, без да изслушва другите ученици. Петър дава възможност на своя съученик да довърши изказването си и спокойно отговаря с думите: „Аз не съм съгласен с теб, но разбирам правото ти на различна гледна точка“.

А) Какъв стил на поведението проявява Димитър?

Б) Посочете пример от текста за асертивно поведение.

24. В листовите за свободни отговори запишете само трима от изброените изследователи, които създават значими теории за развитието на личността:

Георг Зимел, Адам Смит, Жан Пиаже, Лорънс Колбърг, Кристофър Конрад, Ерик Ериксон, Франц Кауфман.

25. Прочетете фрагмента и в листовите за свободни отговори формулирайте тезата на автора по отношение на истината и грешката:

„...истина или илюзия не са в предмета, доколкото той се представя нагледно, а в съждението върху него, доколкото той се мисли. Може значи да се каже наистина правилно, че сетивата не грешат, но не за това, защото винаги съдят правилно, а защото съвсем не съдят. Поради това както истината, така и грешката, следователно и илюзията като подвеждане към грешката могат да се срещнат само в съждението, т. е. само в отношението на предмета към разсъдъка ни.“

Имануел Кант, „Критика на чистия разум“

26. В листовите за свободни отговори запишете само пет от изброените понятия, които се свързват с политическата философия на Аристотел:

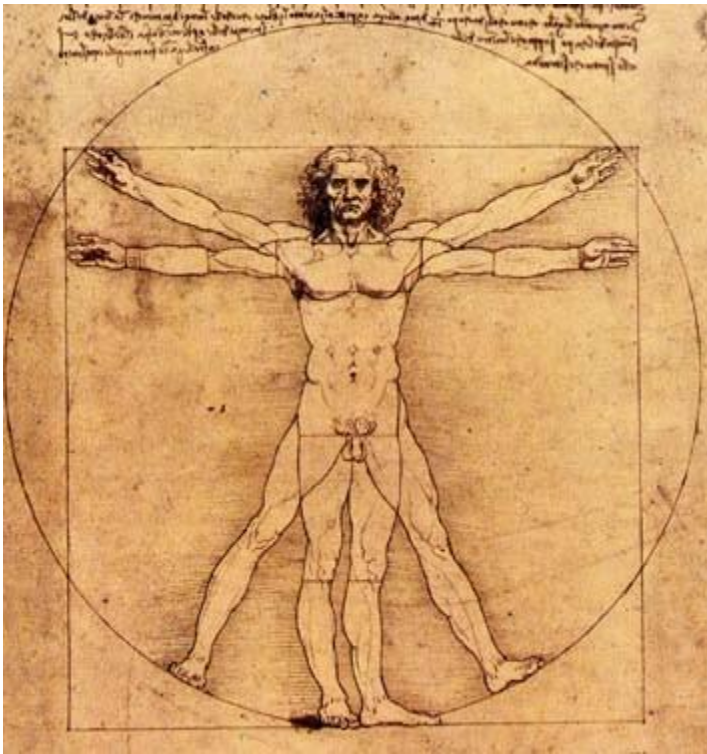
монархия, полития, аристокрация, полупрезидентска република, теокрация, тирания, конфедерация, олигархия, федерация, буржоазия.

27. В листовите за свободни отговори посочете с коя от следните теоретични концепции за красивото може да се обясни „Витрувианският човек“ на Леонардо да Винчи и обосновайте отговора си:

1) *Красивото е обективно свойство или съвкупност от свойства на красивия предмет.*

2) *Красивото е субективно преживяване на отделния човек независимо от предмета.*

3) *Красивото е идея, към която красивият предмет се отнася в определена степен.*

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО

ФИЛОСОФИЯ

26 август 2022 г.

ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА

ВАРИАНТ 2

ЧАСТ 2 (Време за работа: 150 минути)

Прочетете текста и изпълнете задачите към него (от 28. до 31. включително)

„Човекът е обречен да опознава действителността не пряко, а по заобиколния път на думите, които я интерпретират. Всички хора без изключение обезателно имат своя интерпретация на света. Да интерпретираш езиково е вече истинско философско занимание. В този смисъл всички жени и всички мъже на планетата са философи и не могат да престанат да бъдат, без да се откажат от човешкото си положение. (...)

От универсалността на философията не следва обаче, че всички интерпретации са еднакво валидни. Разбира се, някои интерпретации са по-адекватни, разумни или пристрастни от други. Езикът на някои е по-мъдър, изтънчен и ясен, на други – по-елементарен, инстинктивен и прост. Личи огромната важност на това да образуваме този език, с който не само общуваме едни с други в обществото, а и се разбираме и говорим сами на себе си в загадъчната си самота. (...)

Езикът, който използваме, за да общуваме с останалите и да говорим със себе си, е направен от думи, които заемаме от обществото – макар да са част от най-съкровената ни идентичност, не сме ги измислили ние, а хора от миналото, създатели на думи или създатели на нови значения на вече съществуващи думи: свобода, достойнство, щастие, любов, доброта, красота. Следователно тези създатели ... се вмъкват трайно в ума ни и чрез речника, който ни дават назаем, ни помагат да тълкуваме днешния свят и да мислим за него.

А кой ще създаде речника на думите, които ще заемат бъдещите поколения? Настоящите основоположници на езика: писатели, поети, драматурзи и особено осъзнато философите. (...) Днешният философ предоставя лексиката и семантиката, които ще се използват за изграждане на бъдещите интерпретации. В негови ръце е да оформи представите за битието и моралния идеал на идващите поколения, за да може техният живот да бъде по-добър и по-пригоден за съжителство. Можем ли да си представим по-висока отговорност от тази?“

Хавиер Гома Лансон, „Философия за света и за всички в света“

- 28. Каква е ролята на езика в човешкото познание за света според текста?**
- 29. Какво е мястото на философията в човешкия живот според текста?**
- 30. Каква е отговорността на съвременната философия към бъдещите поколения?**
- 31. Как образованието може да допринесе за придобиване на осъзнатост и изтънченост в употребата на езика при общуване с другите и със себе си?**

32. Прочетете внимателно предложените по-долу фрагменти за есе и зададения казус и направете избор между създаване на философско есе върху ЕДИН от фрагментите ИЛИ разработване на анализ по казуса, като се опирате на насочващите въпроси.

Философското есе или анализа на казуса напишете в листовете за свободни отговори на предвиденото за това място!

Фрагменти за есе:

1. „Да избираш, означава да се дистанцираш, да имаш поглед върху възможностите, да ги преценяваш отвъд схемата на задоволяване на потребностите... На човешките същества е присъща дистанция. Те имат време, усет за време, отвореност към бъдещето, а и съзнание за собствената си крайност.“

Ханс-Георг Гадамер, „Наследството на Европа“

2. „Единственото истински важно е философията. Защото парите задоволяват човешките желания, но философията ги оформя. Икономиката е слугиня на философията.“

Хавиер Гома Лансон, „Философия за света и за всички в света“

Казус:

През 2021 година в Речника на новите думи в българския език, издаван от Българската академия на науките (БАН), е включена думата „евросирак“. – дете, на което един или двамата родители работят в страна от ЕС, а то най-често е оставено за отглеждане при баба и дядо или други близки. Такива семейства в социалните науки се наричат „транснационални“, защото членовете им живеят в различни държави, но поддържат близки контакти помежду си. По данни от последните години в Източните Родопи, в Северозападния район и в Северен централен район на България децата, оставени на грижите на близки и роднини, са повече от 60%.

Обикновено „евросираците“ са добре обезпечени материално, защото родителите им изпращат пари от чужбина. Бащите и майките работят много, често при лоши условия, защото вярват, че като осигуряват прехраната на семейството изпълняват своя родителски дълг. Трудно може да бъде компенсирано дългосрочното отсъствие на родителите от дома. При тези деца се наблюдава по-голяма опасност от агресивност, затваряне в себе си, затруднения с уроците и отпадане от училище, злоупотреба с психоактивни вещества и алкохол, криминални прояви. Психосоциалното и емоционалното им развитие може да бъде затруднено. Същевременно неблагоприятните икономически условия и ограничените възможности за трудова реализация в някои региони на страната често тласкат родителите към трудни решения. Страдат и отношенията между самите родители.

Насочващи въпроси за анализ на казуса:

- Какви са причините някои родители да оставят децата си и да търсят работа в чужбина?
- Какви са предимствата и недостатъците на това решение? Анализирайте от гледната точка на родителите, децата, близките на семейството, училището и учителите, държавата и нейните институции.

- На какви ценности се основава семейният живот? Кои от тях са застрашени в „транснационалното семейство“?
- Ако бяхте на мястото на родител, който обмисля възможността да замине да работи в чужбина, какво би било Вашето решение? Посочете аргументи.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО

Философия – профилирана подготовка

26.08.2022 г.

ВАРИАНТ 2

КЛЮЧ С ВЕРНИТЕ ОТГОВОРИ

Въпрос	Отговор	Точки
1	В	1
2	А	1
3	Б	1
4	Г	1
5	Б	1
6	А	1
7	Б	1
8	Г	1
9	Б	1
10	Г	1
11	Г	1
12	В	1
13	Б	1
14	Г	1
15	Б	1
16	В	1
17	Б	1
18	В	1
19	А	1
20	Б	1

Задача 21 – 2 точки

1. рационализъм; 2. емпиризъм

Задача 22. – 2 точки

Например: През зимния сезон пия всеки ден витамин С, защото така ми препоръча аптекаря от кварталната аптека.

Възможни са много други отговори.

Задача 23. – 2 точки

А) агресивен (доминиращ) стил на поведение; агресия

Б) Петър не прекъсва съученика си, приема и допуска правото на другия да има различна гледна точка, но изразява несъгласие си.

Задача 24. – 3 точки

Жан Пиаже, Лорънс Колбърг, Ерик Ериксон

при три верни отговора - 3 т.

при два верни отговора - 2 т.

при един верен отговор или при неспазване на условието, като са посочени повече от 3 имена) - 1 т.

при грешни отговори или без отговор- 0 т.

Задача 25. – 4 точки

Теза: Истината и грешката са в съждението/в мисълта за нещата, а не в предмета или сетивата.

Задача 26. – 5 точки

Верен отговор: монархия, полития, аристокрация, тирания, олигархия

Задача 27. – 6 точки

Възможен отговор: Витрувианският човек“ е пример за обективизъм в разбирането за красивото, защото красотата на човешкото тяло се търси в определено съотношение между неговите части, което може да бъде математически пресметнато (т. нар. „златно сечение“). Самото тяло притежава свойството, частите му да са в определено хармонично съотношение. Предпоства се обективна (материална) основа за оценката на човешкото тяло като красиво.

Задача 28. - 4 точки

Човешкото познание е интерпретация на света чрез езика. Езикът е „речник назаем“, система от значения, чрез които ние опознаваме света непряко. Езиковата интерпретация на света е философско занимание

Задача 29. – 5 точки

Философията е универсална – всеки човек философства, защото интерпретира езиково реалността. Философията предоставя набор от значения за тази интерпретация като измисля нови думи или нови значения на познати думи, които хората използват, за да познават себе си и света, за да се разбират с другите и да разбират себе си.

Задача 30. - 6 точки

Философите от миналото помагат да тълкуваме днешния свят, днешните философи създават значенията, които ще бъдат използвани от бъдещите поколения за техните интерпретации на света; създава лексиката и семантиката на бъдещите интерпретации на

света; философите оформят представите за битието и моралния идеал на следващите поколения; създават надежда и възможност за по-добър живот заедно.

Задача 31. - 6 точки (допустимо разминаване 2 т.)

Целта на въпроса е към значението на образованието като се търси ясна теза и адекватна обосновка. Елементи от отговора могат да бъдат различаването на качеството на интерпретациите на света, нуждата от образование, която да помогне да се изразяваме по-добре чрез езика и да разбираме другите и себе си.

Може да се очаква препратка към херменевтиката (различаването на качеството на интерпретациите; текст и контекст) или други текстове за значението на образованието.

Може да се очакват аргументи, свързани с личния ученически опит на зрелостника и разбиранията му за „ползата“ от образованието.

Възможни са и други отговори.

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ФИЛОСОФСКО ЕСЕ (35 точки)

1. Ниво на разпознаване на философската проблематика (философските проблеми), заложена/и във фрагмента – до **5** точки;
2. Ниво на философска осмисленост и интерпретация на проблемите – до **10** точки;
3. Ниво на употреба и владееене на логическия и понятиен инструментариум при формулиране на позиция и излагане на аргументация в нейна подкрепа – до **10** точки;
4. Степен на самостоятелност при тълкуването на проблема във фрагмента – до **7** точки;
5. Ниво на езикова и стилистична култура – до **3** точки

Казус

Критерий	Точки макс.
Описва и използва при анализа дадената/наличната информация за фактите и обстоятелствата в конкретната ситуация <i>Отговор: Точно предаване на фактологията по проблема – къде има най-много деца „евросираци“, включване на думата в Речника на новите думи на БАН, процент на деца с родители в чужбина; финансова подкрепа от родителите, лоши условия на труд в чужбина. Оценката се сваля при объркани имена и отношения и/или ситуация.</i>	2
Описва участниците в казуса и анализира техните възгледи/ценности/интереси и отношения <i>Отговори: Максимален брой точки при правилно предадени позиции и отношения на участниците (родители, деца „евросираци“ и техните близки и роднини; анализ на заинтересованите страни – училище, държава и държавни институции) Оценката се намалява при наличието на объркване и неточности.</i>	2
Формулира проблем/въпрос/конфликт/дилема в казуса	3

<i>Отговор: Какво е влиянието на родителското отсъствие върху развитието на децата? Какви ценности са в основата на семейството и как те се променят в „транснационалното семейство“? Трябва ли родителите да оставят децата си и да търсят работа в чужбина? Кои са причините и факторите, които водят до такова решение? Каква е ролята на държавата?</i> <i>Възможни са и други отговори.</i> <i>Оценката се намалява при наличието на объркване и неточности при формулирането на проблем за анализ.</i>	
Разпознава психологически, етически, естетически, философски или научни възгледи/теории, които обясняват позициите на участниците или конфликта между тях <i>Отговор: 8 т. – интерпретация на казуса през четирите насочващи въпроси: използва в анализа и аргументацията поне две етически или психологически понятия/теории (например ценности, семейство, транснационално семейство и „евросираци“, егоизъм и алтруизъм; дълг и полза, деонтология и утилитаризъм, дилема, отношения родители – деца, потребности и мотиви, личностно развитие, подкрепа, фактори и причини и др.).</i> <i>Оценката се намалява съобразно степенята, в която не са изпълнени максималните критерии. (Например според това, колко от насочващите въпроси са коментирани в анализа)</i>	8
Формулира алтернативни позиции и решения (минимум две – напр. от гледна точка на различни участници/страни в казуса) <i>Отговор: Максимален брой точки според критерия</i> <i>6 т. – разгледани са и двете възможни алтернативи – работа в чужбина и в България + не само от страна на родителите, но и на децата и други засегнати страни</i> <i>4 т. – посочени са двете алтернативи, но са разгледани само от една гледна точка (на родителите)</i> <i>2 т. – посочено е само едно решение</i>	6
Преценява предимствата и недостатъците, включително последиците на алтернативните решения – <i>4 т. ако са анализирани предимствата и недостатъците на решението за работа в чужбина от всички споменати в насоките страни</i> <i>3 т. – ако са анализирани предимства и недостатъци, но непълни и неточно формулирани</i> <i>2 т. – ако са анализирани само предимства или само недостатъци</i> <i>1 т. – неясен отговор, далечно свързан с критерия</i>	4
Избира най-подходящото решение и обосновава избора си/формулира и обосновава лична позиция <i>Отговор: Максимален брой точки при аргументиран избор на „най-подходящото“ решение, каквото и да е то според ученика</i> <i>4 т. при формулиран, но неаргументиран избор на решение</i> <i>2 т. – при неясен отговор (без ясна теза).</i>	6
Използва коректно и прецизно философска терминология	2
Спазва книжовната норма на българския език и подходящ аналитичен стил на изложението	2